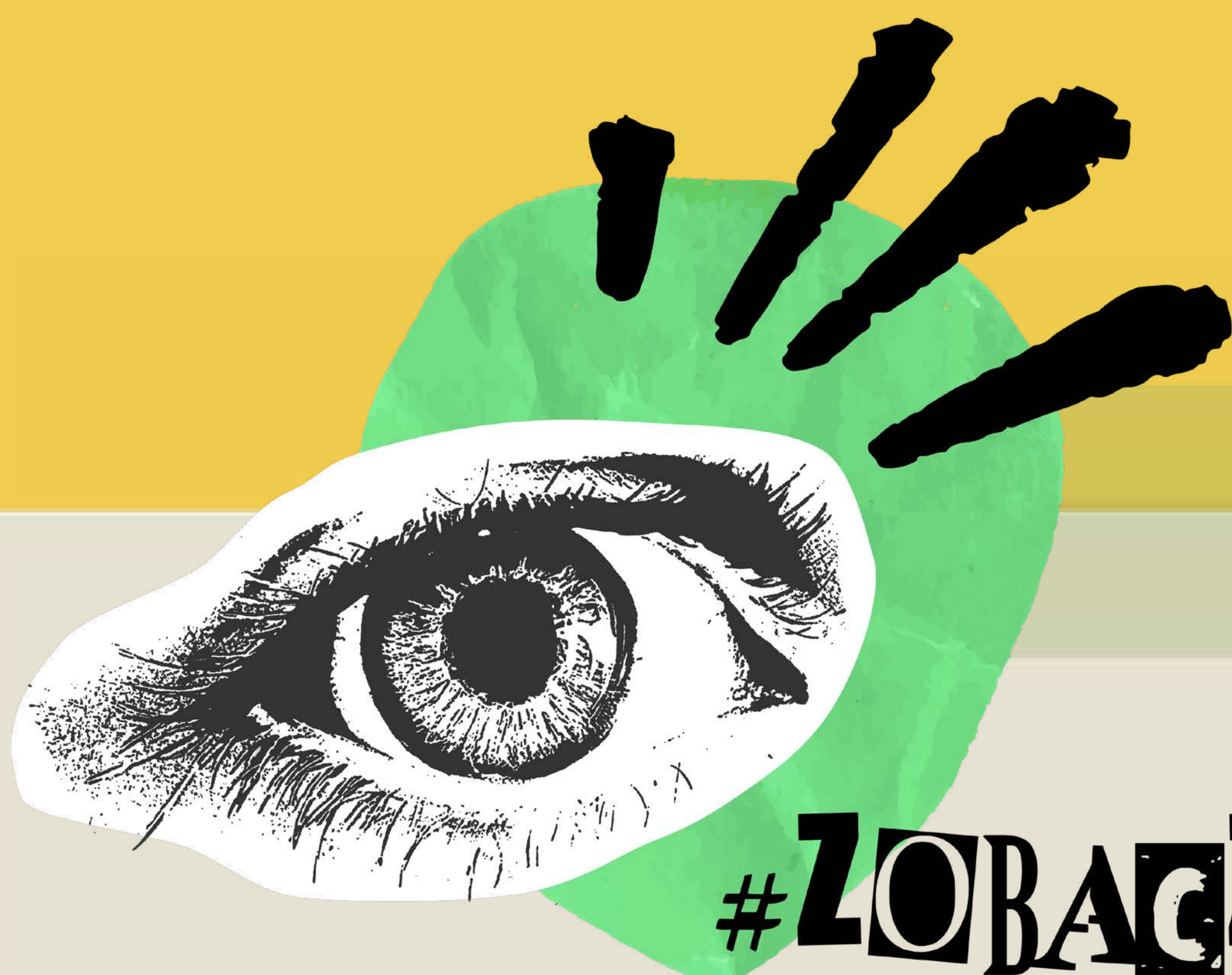

#ZOBACZ
EmOCJE

Finanse

W szkole o pieniądzach

NAUCZYCIELE

Opracowane przez:
Instytut Edukacji Pozytywnej

Redakcja merytoryczna:
Małgorzata Nowicka
Aleksandra Wzorek

Poniższa książeczka stanowi część pakietu edukacyjnego z zakresu zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży w ramach programu #ZobaczEmocje. Materiał jest bezpłatny, dostępny na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach, 4.0 Międzynarodowa Licencja Publiczna.

Finanse

W szkole o pieniądzach

#edukacja finansowa

#nierówności dochodowe

#materializm i konsumpcjonizm

#presja rówieśnicza

#wdzięczność jako przeciwwaga dla materializmu

#emocje związane z pieniędzmi

Finanse

W szkole o pieniądzach

Edukacja finansowa – po co?

Współczesny świat wymaga od młodych ludzi coraz większej świadomości finansowej. Wzrost konsumpcjonizmu, łatwy dostęp do kredytów, media społecznościowe kreujące obraz życia pełnego luksusu – wszystko to sprawia, że edukacja finansowa jest dziś niezbędna. Szkoła jest miejscem, w którym dzieci i młodzież mogą zdobywać nie tylko wiedzę wynikającą z programu nauczania, ale także umiejętności przydatne w dorosłym życiu. Właśnie dlatego nauczyciele i nauczycielki różnych przedmiotów mają szansę kształtować w uczniach

i uczennicach zdrowe podejście do pieniędzy, uczyć ich zarządzania finansami oraz pomagać w budowaniu wartości niematerialnych, które przeciwdziałają materializmowi i presji konsumpcyjnej.

Więcej niż jeden przedmiot

Wprawdzie w szkołach ponadpodstawowych istnieje przedmiot Biznes i zarządzanie, ale to zdecydowanie za mało. Po pierwsze, pojawia się on dopiero na późniejszym etapie edukacji, podczas gdy już w szkole podstawowej warto wprowadzać dzieci w świat finansów. Po drugie, przedmiot koncentruje się głównie na mechanizmach gospodarki i zarządzaniu przedsiębiorstwem, a niemal nie odnosi się do kształtowania postaw młodzieży, takich jak ograniczanie konsumpcjonizmu czy docenianie wartości niematerialnych. Tymczasem te aspekty są niezwykle ważne w świecie, w którym dzieci i nastolatki mierzą się z wszechobecnymi reklamami i społeczną presją posiadania.

Edukacja finansowa nie powinna ograniczać się do jednego przedmiotu – to umiejętność życiowa, którą można rozwijać w ramach różnych lekcji, od matematyki i historii po godziny wychowawcze. Warto zatem wpieść tematykę finansów w szeroki kontekst edukacji szkolnej, ucząc nie tylko liczenia pieniędzy, ale także mądrego zarządzania nimi i odporności na presję konsumpcyjną. Poniżej przedstawiamy przykładowe tematy, jakie można podejmować w ramach edukacji finansowej podczas zajęć z różnych przedmiotów szkolnych:

Matematyka:

- Obliczanie oprocentowania lokat i kredytów.
- Symulacje budżetu domowego na podstawie konkretnych danych.

Język polski:

- Tworzenie esejów na temat wartości niematerialnych i znaczenia pieniądza.

- Dyskusja o wpływie reklamy na społeczeństwo (np. analiza przekazów marketingowych).

Historia:

- Jak zmieniała się rola pieniądza na przestrzeni wieków?
- Skutki wielkich kryzysów ekonomicznych (np. wielki kryzys 1929 r.).

Geografia:

- Dyskusja o bogactwie i biedzie na świecie – przyczyny nierówności gospodarczych.
- Różnice w poziomie życia w różnych krajach i regionach świata.

Wiedza o społeczeństwie:

- Prawa konsumenta
- Odpowiedzialność finansowa – dlaczego długi mogą być niebezpieczne?

Zajęcia z wychowawcą:

- Rozmowy o kieszonkowym i sposobach oszczędzania.
- Kształtowanie postaw niematerialistycznych i rozwijanie wdzięczności.

Powyższe propozycje oczywiście nie wyczerpują tematu. Istnieje wiele innych aspektów edukacji finansowej, które można i warto poruszać w szkole – od zrównoważonej konsumpcji i etyki finansowej po wpływ technologii na nasze wydatki. Nauka o finansach w ramach różnych przedmiotów nie tylko ułatwi uczniom i uczennicom zrozumienie świata, ale też przygotowuje ich/je do świadomego zarządzania swoimi pieniędzmi w przyszłości.

Jak rozmawiać o pieniądzach?

Uczniowie i uczennice w naturalny sposób porównują się ze sobą – zwracają uwagę na to, kto ma najnowszy telefon, markowe ubrania czy drogie gadzety. Różnice w stanie posiadania mogą prowadzić do poczucia niesprawiedliwości, kompleksów, a nawet wykluczenia społecznego.

Z drugiej strony, nauczyciele/nauczycielki często obawiają się poruszać temat nierówności dochodowych, bo jest on delikatny i może budzić emocje. Jednak brak rozmowy o tym sprawia, że uczniowie/uczennice wyciągają wnioski – czasem błędne i krzywdzące. Warto więc nauczyć ich/je rozumienia mechanizmów gospodarczych, uważności na potrzeby innych i szacunku dla ludzi niezależnie od ich statusu materialnego.

Jak reagować, gdy uczniowie i uczennice porównują się nawzajem?

Pokazuj różne perspektywy. Zwróć uwagę uczniów i uczennic na to, że każdy/każda ma inną sytuację finansową, ale też inne priorytety: „Niektórzy rodzice wolą inwestować w podróże, inni w elektronikę, a jeszcze inni oszczędzają na przyszłość. Czy to oznacza, że ktoś jest lepszy lub gorszy?”.

Pokazuj, że wartość człowieka nie zależy od jego zamożności.

Jeśli zauważysz w klasie przejawy wyśmiewania mniej zamożnych uczniów, reaguj: „Czy to, ile ktoś ma pieniędzy, sprawia, że jest lepszym

lub gorszym kolegą/lepszą lub gorszą koleżanką?” albo „Co jest ważniejsze w przyjaźni – to, jakim ktoś jest człowiekiem, czy to, co posiada?”.

Przykładowe ćwiczenia i strategie

Co by było, gdyby...? – poproś uczniów/uczennice, aby zastanowili/zastanowiły się, jak wyglądałoby ich życie, gdyby urodzili się w innej sytuacji finansowej. Jakie trudności mogliby napotkać? Jakie mieliby/miałyby możliwości?

Ukryte bogactwa – poproś uczniów/uczennice, aby wymienili/wymieniły to, co jest dla nich wartościowe, ale nie ma ceny (np. przyjaźń, rodzina, zdrowie, talenty).

Dzięki takim ćwiczeniom uczniowie i uczennice uczą się, że różnice materialne nie definiują ich wartości i że każdy/każda ma inne priorytety w życiu, a bogactwo to nie tylko pieniądze.

Jak kształtować wartości?

W świecie pełnym reklam, mediów społecznościowych i konsumpcjonizmu młodzi ludzie łatwo ulegają przekonaniu, że szczęście zależy od posiadanych rzeczy. Dzieci i młodzież, które codziennie widzą rówieśników/rówieśniczki chwalebnych/chwalebne się nowymi ubraniami, telefonami czy wakacjami, mogą zacząć myśleć, że wartość osoby zależy od jej stanu posiadania. Rolą nauczyciela/nauczycielki jest pomoc uczniom i uczennicom w dostrzeżeniu, że prawdziwa wartość człowieka nie wynika z majątku, lecz z jego charakteru, pasji, relacji i działań. Jak to robić w codziennej pracy z uczniami i uczennicami?

Czego im brakuje?

Niektóre dzieci są bardziej podatne na materializm niż inne. Badania pokazują, że silna potrzeba posiadania rzeczy materialnych często wynika z niezaspokojonych potrzeb psychologicznych. Dzieci bardziej skłonne do materializmu to te, które:

- Czują się nieakceptowane przez rówieśników i próbują „kupić” ich sympatię.
- Mają niską samoocenę i chcą poprawić swój status poprzez rzeczy materialne.
- Otrzymują mało emocjonalnego wsparcia ze strony dorosłych – w zamian szukają „nagrody” w postaci dóbr materialnych.
- Żyją w środowisku, w którym sukces mierzy się głównie pieniędzmi i przedmiotami.

To oznacza, że jednym z ważnych sposobów na ograniczenie materializmu u uczniów i uczennic jest budowanie w nich poczucia war-

tości opartego na dobrach innych niż materialne. także warto także dbać, by młodzi ludzie mieli dobre relacje rówieśnicze.

Wzmacniaj to, co w życiu ważne

Podkreślaj znaczenie relacji międzyludzkich. Zamiast skupiać się na tym, kto co posiada, warto promować wartości takie jak przyjaźń, życzliwość i wzajemna pomoc. Możesz pytać uczniom i uczennicom: „Co najbardziej cenicie w swoich przyjaciółach/przyjaciółkach? To, co posiadają, czy to, jakimi są ludźmi?”.

Ucz, że sukces to nie tylko bogactwo. Często dzieci i młodzież utożsamiają sukces wyłącznie z wysokimi zarobkami. Warto pokazać im, że sukces można osiągnąć na różne sposoby: rozwijając pasję, pomagając innym czy zdobywając wiedzę. Zadaż uczniom pytania: „Kogo uważacie za człowieka sukcesu i dlaczego?”, „Czy człowiek bogaty jest szczęśliwy?”.

Zachęcaj do wdzięczności. Rozmawiaj z uczniami o tym, za co są wdzięczni – sobie, światu, innym. Zachęcaj ich do refleksji: „Za co jesteście dziś wdzięczni/wdzięczne?”, „Co macie w swoim życiu, co jest cenniejsze niż pieniądze?”. Zaproponuj prowadzenie „dzienniczka wdzięczności” – raz w tygodniu uczniowie/uczennice zapiszą, za co są wdzięczni/wdzięczne i sami /samezobaczą, że to nie tylko rzeczy materialne.

Pokaż wartość pomagania innym. Angażowanie uczniów i uczennic w działania charytatywne to świetny sposób na pokazanie im, że prawdziwa satysfakcja wynika z pomagania innym, a nie tylko z posiadania rzeczy. Możesz proponować zorganizowanie zbiórki na cele charytatywne, w której uczniowie/uczennice wspólnie zdecydują, komu chcą pomóc. Promuj udział w wolontariacie szkolnym.

Twórz atmosferę, w której wszyscy/wszystkie są równi/równe. Unikaj sytuacji, w których uczniowie/uczennice mogą czuć się gorzej przez swoją sytuację materialną. Jeśli w szkole organizowane są płatne wyjazdy, zadбай, by istniała opcja dofinansowania. Bądź tym nauczycielem/nauczycielką, do którego młoda osoba powie: „moich rodziców na to nie stać”. Jeśli uczniowie i uczennice chwalą się nowymi rzeczami, przypominaj im, że wartość człowieka nie zależy od jego ubrań czy gadżetów.

Pieniądze budzą emocje

Finanse mogą wywoływać silne emocje, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży. Niektóre dzieci martwią się, że ich rodziny są mniej zamożne.

Młodzi ludzie często czują presję, by mieć modne ubrania i nowoczesne gadzety. Z kolei uczniowie i uczennice pochodzący/pochodzące z bogatszych rodzin mogą mieć dystans lub poczucie winy wobec mniej zamożnych kolegów.

Dla nauczycieli/nauczycielek kluczowe jest zrozumienie, że emocje uczniów i uczennic związane z pieniędzmi są ważne i realne, nawet jeśli z dorosłej perspektywy mogą wydawać się błahe.

Może się zdarzyć

- **Niepokój i wstyd** – uczeń/uczennica może wstydzić się tego, że jego/jej rodzina ma mniej pieniędzy niż inni. Może unikać rozmów o pieniądzach, rezygnować z wyjazdów szkolnych czy czuć się gorszy/gorsza od rówieśników/rówieśniczek.
- **Zazdrość** – może dotyczyć kolegów/koleżanek, którzy/które mają drogie ubrania, nowoczesne telefony czy częściej wyjeżdżają na wakacje.
- **Poczucie niesprawiedliwości** – zła lub tylko gorsza sytuacja materialna rodziny może rodzić frustrację i poczucie krzywdy młodej osoby.
- **Duma i poczucie wyższości** – niektórzy uczniowie/uczennice, mając więcej, mogą nawet nieświadomie sprawiać, że inni/inne czują się gorzej.
- **Presja rówieśnicza** – wielu uczniów i uczennic czuje, że „musi” mieć to, co inni, by być akceptowanym/akceptowaną.
- **Radość i satysfakcja** – emocje pozytywne również są ważne, ale nadmierna radość z zakupów może oznaczać brak w zaspokojeniu potrzeb niematerialnych.

Jak wspierać?

Nauczyciel może pomóc uczniom/uczennicom radzić sobie z emocjami związanymi z finansami, tworząc bezpieczną przestrzeń do rozmów, w której nikt nie będzie oceniany na podstawie swojego statusu materialnego. Podkreślanie różnorodnych wartości, takich jak przyjaźń, pasje i życzliwość, pozwala uczniom zrozumieć, że ich wartość nie zależy od posiadanych rzeczy. Ważne jest również rozwijanie empatii – rozmowy o różnych sytuacjach finansowych uczą szacunku dla innych i pomagają unikać oceniania rówieśników/rówieśniczek przez pryzmat pieniędzy. Jeśli uczeń/uczennica przeżywa trudne emocje, nauczyciel może zachęcić go/ją do refleksji nad tym, co naprawdę daje mu/jej satysfakcję i pomóc mu/jej dostrzec pozytywne aspekty niezależne od finansów.

W pigułce

Edukacja finansowa pomaga w wypracowaniu i rozwijaniu najważniejszych umiejętności, których potrzeba uczniom/uczennicom. Pomaga im nie tylko lepiej zarządzać pieniędzmi, ale także kształtuje

ich podejście do wartości materialnych, uczy samodzielności i odpowiedzialności.

Dlatego:

Nie unikaj rozmów o pieniądzach – są częścią życia, a dzieci i młodzież mają z nimi kontakt codziennie – w domu i w sklepie, wśród rówieśników/rówieśniczek, w reklamach. Jeśli nie nauczymy ich odpowiedniego podejścia, zrobią to inni – często w sposób niekoniecznie zgodny z wartościami, które chcemy im przekazać.

Ucz przez praktykę – najlepsze efekty przynoszą konkretne sytuacje: budżetowanie klasowego wyjazdu, omawianie rzeczywistych przykładów, analiza reklam, rozmowy o zakupach. Uczniowie/Uczennice zapamiętają znacznie więcej, jeśli będą mieli okazję zastosować wiedzę w praktyce.

Pokazuj wartość niematerialnych aspektów życia – pieniądze są ważne, ale nie definiują wartości człowieka. Nauczyciele/nauczycielki mogą pomóc uczniom/uczennicom dostrzegać wartość relacji, współpracy, pasji i osiągnięć, które nie zależą od statusu finansowego.

Buduj dobre relacje rówieśnicze i wspieraj samoocenę uczniów – ci, którzy czują się akceptowani/akceptowane i doceniani/doceniane w grupie, rzadziej szukają potwierdzenia swojej wartości poprzez posiadanie rzeczy. Nauczyciele/Nauczycielki mogą wzmacniać pozytywne relacje w klasie, promować współpracę zamiast rywalizacji oraz dbać o to, by każdy uczeń/uczennica czuł/czuła się ważny/ważna niezależnie od swojego statusu materialnego. Tworzenie atmosfery wsparcia i wzajemnego szacunku może skutecznie ograniczyć tendencje materialistyczne i zmniejszyć presję konsumpcyjną.

Wspieraj wdzięczność jako przeciwwagę materializmu – uczniowie/uczennice, którzy/które doceniają to, co mają, są mniej podatni/podatne na presję posiadania coraz więcej. Rozmowy tym, co dobrego już mamy, co nas spotkało i uszczęśliwiło, mogą mieć ogromne znaczenie.

Rozmawiaj o emocjach związanych z finansami – niektórzy uczniowie/uczennice mogą się martwić, że ich rodziny mają mniej niż inni. Inni mogą nadmiernie skupiać się na zdobywaniu drogich rzeczy. Ważne jest, by nauczyciele/nauczycielki byli wrażliwi na te tematy i reagowali na potrzeby uczniów i uczennic z empatią i zrozumieniem.

Ważne

Wychowanie młodego człowieka w świecie pełnym bodźców konsumpcyjnych to ogromne wyzwanie. Jako nauczyciele/nauczycielki mamy jednak szansę wpłynąć na to, jak uczniowie/uczennice będą postrzegać pieniądze – czy jako cel sam w sobie, czy jako narzędzie do realizacji marzeń i wartościowych działań.

Mądra edukacja finansowa nie polega tylko na nauce liczenia pieniędzy – to także nauka podejmowania świadomych decyzji, odporności na presję społeczną, rozwijania empatii i wdzięczności.

Pytania do refleksji

- W jaki sposób mogę wpleść tematykę edukacji finansowej w swój przedmiot?
- Czy w mojej klasie dostrzegam przejawy materializmu lub presji rówieśniczej związanej z pieniędzmi? Jak mogę na nie zareagować?

- Jak rozmawiać z uczniami i uczennicami o sukcesie w sposób, który nie utożsamia go wyłącznie z bogactwem?
- Jakie działania mogę podjąć, by uczniowi i uczennice bardziej doceniali to, co już mają?

Warto zapamiętać

- Edukacja finansowa to nie tylko nauka liczenia pieniędzy i rozwijanie przedsiębiorczości, ale także kształtowanie wartości i postaw wobec finansów.
- Nauczyciele/Nauczycielki odgrywają kluczową rolę w kształtowaniu postaw uczniów/uczennic wobec spraw materialnych.
- Nierówności finansowe w klasie są faktem, ale nie powinny definiować relacji między uczniami.
- Warto dzieci i młodzież uczyć empatii, szacunku i dostrzegania różnorodnych wartości w innych ludziach.

- Presja rówieśnicza dotycząca dóbr materialnych może prowadzić do kompleksów i wykluczenia.
- Wdzięczność to skuteczna przeciwwaga dla materializmu.
- Dobre relacje rówieśnicze i poczucie akceptacji chronią dzieci przed materializmem.
- Finanse to także emocje, które mogą odczuwać uczniowie i uczennice: wstyd, zazdrość, dumę czy lęk związany ze swoją sytuacją materialną. Rolą nauczyciela/nauczycielki jest tworzenie atmosfery akceptacji i bezpieczeństwa.

Ćwiczenia do samodzielnego wykonania

1. Moje podejście do pieniędzy

Cel: uświadomienie sobie własnych przekonań dotyczących finansów i ich wpływu na sposób rozmowy z uczniami/uczennicami.

Zadanie: Odpowiedz na poniższe pytania:

- Jakie wartości dotyczące finansów wyniosłem/wyniosłam z domu rodzinnego?
- Czy uważam, że pieniądze są ważnym wyznacznikiem sukcesu? Dlaczego tak/nie?
- Czy zdarza mi się oceniać ludzi (świadomie lub nieświadomie) przez pryzmat ich statusu materialnego?
- Jakie mam nawyki finansowe – czy jestem oszczędny/oszczędna, czy raczej wydaję spontanicznie?
- Czy czuję się komfortowo, rozmawiając o pieniądzach z innymi?

Refleksja: Po wykonaniu ćwiczenia zastanów się, jak Twoje podejście

do pieniędzy może wpływać na sposób, w jaki będziesz rozmawiać o nich z uczniami i uczennicami.

2. Jak temat pieniędzy pojawia się w mojej szkole?

Cel: Zrozumienie, jak uczniowie oraz nauczyciele/nauczycielki rozmawiają o tematach związanych z finansami.

Zadanie: Przez tydzień zwracaj w szkole uwagę na sytuacje, które dotyczą finansów. Możesz prowadzić notatki, zwracając uwagę na następujące aspekty:

- Czy uczniowie/uczennice często porównują się pod względem ubrań, gadżetów, wakacji?
- Jakie komentarze pojawiają się w rozmowach o statusie materialnym? Czy są neutralne, czy nacechowane emocjonalnie?
- Czy nauczyciele/nauczycielki w jakiś sposób poruszają temat pieniędzy? Jeśli tak, to w jaki sposób?
- Czy w szkole są sytuacje, które mogą powodować wykluczenie finansowe (np. drogie wycieczki, zbiórki, obowiązek posiadania określonych przedmiotów)?

Refleksja: Po tygodniu zastanów się, czy Twoja szkoła jest miejscem, w którym uczniowie/uczennice mogą czuć się swobodnie niezależnie od statusu materialnego.

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW BUDŻETU PAŃSTWA

PROGRAM Z ZAKRESU ZDROWIA PUBLICZNEGO

pn. Zobacz emocje – realizacja projektów i programów edukacyjnych, wychowawczych, interwencyjnych oraz profilaktycznych opartych na podstawach naukowych, w tym programów profilaktyki uniwersalnej, wskazującej i selektywnej.

Dotacja ze środków publicznych:
3 495 750,00 zł

DOFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW
Narodowego Programu Zdrowia
na lata 2021-2025 przekazanych przez
Ministerstwo Edukacji Narodowej

#ZOBACZ EmOCJE

Program Psychoedukacji dla Młodzieży

#finanse

NAUCZYCIELE

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

